

8. Mihajlovskij N. K. Geroi i tolpa / N. K. Mihajlovskij // Izbrannye trudy po sociologii: v 2 t. / [V. V. Kozlovskij (otv. red.)]. – Spb: Alteja, 1998. – T.2. – 406 s.

9. Moskovichi S. Nauka o massah [Jelektronnyj resurs] / S. Moskovichi. – Rezhim dostupa: http://www.vusnet.ru/biblio/archive/moskovichi_nauka/03.aspx, svobodnyj. – Nazvanie s jekrana.

10. Ol'shanskij D. V. Osnovy politicheskoy psihologii [Jelektronnyj resurs] / D. V. Ol'shanskij. – Rezhim dostupa: http://www.vusnet.ru/biblio/archive/olshanskij_political_psihilogiy_bases/7.aspx, svobodnyj. – Nazvanie s jekrana.

11. Ortega-i-Gasset H. Vosstanie mass / H. Ortega-i-Gasset // Jestetika. Filosofija kul'tury / [Vstup. st. G. M. Fridlendera; sost. V. E. Bagno]. – M.: Iskuststvo, 1991. – S.309–349.

12. Osnovy teorii kommunikacii: Uchebnik / [pod red. professora M. A. Vasilika]. – M.: GARDARIKI, 2006. – 615 s.

13. Sokolov A. Obshhaja teorija social'noj kommunikacii: Uchebnoe posobie / A. Sokolov. – SPb.: Izd-vo Mihajlova V. A., 2002. – 461 s.

14. Tard G. Prestupnik i prestuplenie / G. Tard; [E. V. Vystavkina (per.)], N. N. Poljanskij (predisl.). – M.: Izd. T-va I. D. Sytina, 1906. – 324 s.

15. Filosofskij jenciklopedicheskij slovar'. – M.: INFRA – M., 2000. – 576 s.

16. Frejd Z. Massovaja psihologija i analiz chelovecheskogo «Ja» / Z. Frejd // Psihologija mass: hrestomatija / [Sost. Rajgorodskij D. Ja.]. – Samara: Izd. dom «BAHRAH – M», 2006. – S.131–194.

17. Heveshi M. A. Tolpa, massy, politika [Jelektronnyj resurs] / M. A. Heveshi. – Rezhim dostupa: http://www.vusnet.ru/biblio/archive/heveshi_tolpa/03.aspx, svobodnyj. – Nazvanie s jekrana.

18. Shljahtun P. P. Politologija (Teorija ta istorija politichnoi nauki) / P. P. Shljahtun. – K.: Libid', 2005. – 576 s.

19. Jenkel'mann Nikolaus B. Vlast' motivacii: Harizma. Lichnost'. Uspeh / N. Jenkel'mann; [N. A. Vrublevskaia (per. s nem.)]. – 4–e izd. – M.: Interjeksper, 2005. – 272 s.

Zagurska S. M., teacher, Bilotserkivskiy Institute of Economics and Management (Ukraine, Bila Cerkva), svetlanaonlinevich@rambler.ru

The mass consciousness as a way of authority establishing

The means of the mass consciousness formation as an implementation mechanism of power relations have been investigated. The purpose is to analyze the manipulative technologies of the mass consciousness formation as a way of authority establishing.

The author analyzed the mass consciousness essence, psychological and communication factors of its formation. The basic mechanisms of the powerful influence have been emphasized. The strategies of mass consciousness communication control and manipulative control technology of mass consciousness have been considered.

Making conclusions the author emphasized that the higher spiritual development and the more social experience of a person is a reason of dominance spiritual needs over physical needs. Accordingly, the ways of the powerful influence is changed. Leadership as a dialogue is used instead manipulative technologies of the mass consciousness formation, because it's a possibility of equal rights and implementation of power relations.

Keywords: authority, powerful influence, mass consciousness, manipulation, charisma.

Zagurskaja S. M., преподаватель, Белоцерковский институт экономики и управления (Украина, Белая Церковь), svetlanaonlinevich@rambler.ru

Массовое сознание как средство утверждения власти

Исследовано средства формирования массового сознания как механизма реализации отношений власти. Целью статьи является анализ манипулятивных технологий формирования массового сознания как средства утверждения власти.

Автором проанализированы сущность массового сознания, психологические и коммуникационные факторы ее формирования. Сосредоточено внимание на основных механизмах влияния власти, рассмотрены стратегии коммуникативного управления массовым сознанием, анализируются манипулятивные технологии управления массовым сознанием.

В выводах отмечается, что чем выше поднимается личность в своем духовном развитии, чем больший социальный опыт он получает, тем активнее в системе ценностей духовные потребности, они доминируют над потребностями физическими. Соответственно, меняются и способы воздействия, к которым тяготеет субъект власти. На смену манипулятивных технологий формирования массового сознания приходит лидерство как диалог, в котором каждый субъект взаимодействия имеет не только равные права, но и возможности реализации отношений власти.

Ключевые слова: власть, влияние, массовое сознание, манипуляция, харизма.

* * *

УДК 141.132:165.6

Іванова Н. В., кандидат філософських наук, доцент, завідувач відділення «Дошкільне виховання», Луцький педагогічний коледж, докторант кафедри філософії та соціології, Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського (Україна, Одеса), iva_chumbas@mail.ru

ІНТЕНЦІЇ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ В ТРАНСФОРМАЦІЯХ СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ МЕТАФІЗИКИ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

Досліджується проблема формування феномену творчого мислення в соціокультурній реальності середньовічної епохи. Розкриваються особливості християнської філософії в пізнанні реальності, показана роль духовно-ідеального в освоенні світу буття людини. Досліджується, чому Слово Бога-Творця в його зверненні до людини розкриває архітектоніку природного і соціального світу, наповнює його смислами, які спираються на нові інтелектуальні підходи, запозичені зі Святого Письма. Одночасно відбувається усвідомлення і обґрунтування нового мислення, тобто його методологізація і концептуалізація. В контексті середньовічної метафізики обговорення Божественної мудрості породжувало суперечності, що обумовило висунення нових критеріїв логічного, отже, правильного мислення. В статті викремлюється феномен трансценденції, яка в контексті середньовічного релігійного етосу виступає найвиразнішим аспектом якісної відмінності особистості від усього живого, яке надається саме релігією. Цей підхід стає одним з головних в конституванні начал філософського мислення в новій соціально-культурній реальності.

Ключові слова: мислення, метафізика, релігія, творчість, логос, християнство, трансценденція, віра.

Масштаби освоєння Універсуму в генезі філософії виокремлюють нові диспозиції мислення. В епоху середньовіччя мислення розглядалося в якості способу одержання знань про світ, але його завдання істотно змінилися. Головним тепер ставало не пізнання різних сфер природного та соціального буття і впорядкування міркувань з їх приводу, а усвідомлення і пояснення нової реальності, котра постає в текстах Святого Письма. Це завдання можна було вирішити, по-перше, в силу того, що середньовічна людина, яка формувалася, переймає від античності звичку міркувати і мислити; по-друге, нова реальність, хоча і виглядала привабливою і бажаною, але не завжди була достатньо зрозуміла і доступна, якщо не залучити мисленнєві дискурси і практики.

Формування і розвиток середньовічного мислення не був ізольований від традицій античного мислення, які, проте, не могли залишатися незмінними. Адже кардинально змінюється культура, соціальні інституції, нарешті, людина. Щоб продовжити користуватися виробленими правилами і категоріями, необхідно було їх переосмислити і пристосувати до нового світогляду. Окрім того, в зв'язку з новими смислам нової релігії перед мисленням тепер було поставлено нові завдання. Зокрема, мислення, думка стають найголовнішим інструментом в боротьбі з античним світоглядом і культурою, а також засобом становлення християнського світовідчуження. В цьому контексті Отці Церкви критикують і переосмислюють основні нехристиянські (язичницькі) доктрини, головним чином, філософські і релігійно-міфологічні. Одночасно вони шукають і відроджують міркування та онтологічні уявлення, які дозволяють вийти на нове, відповідне християнському світовідчуженню, бачення дійсності. І перше, і друге неможливим було б без створення нових мисленнєвих схем, параметри і зміст яких було явно запозичений з Біблії та Євангелій. Саме вони дозволяють «переорганізувати матеріал, з яким тепер має справу людина, і, окрім того, завдяки своїй

інноваційності, вони задають, створюють нову реальність, новий світ» [8, с. 130–131].

Через осмислення Слова Божого (Логосу) виникали два його розуміння: по-перше, як начала джерела розумної сили Слова (Логосу), основу всього видимого і невидимого; по-друге, розуміння Слова (Логосу) не тільки як творіння, але й повідомлення, котре скільки не повідомляється, не виговорюється, не позбавляє сили того, хто його промовляє. Це можна зрозуміти як спробу пояснити, чому за допомогою Слова виник світ («порядок», при цьому світ душі уподоблюється зовнішньому світу), а також, чому начало ніколи не зникає, хоча і розтрачується в акті творіння. Нарешті, чому Слово Творця, звернене до людини, розкриває для неї архітектоніку, облаштування світу. «Начало тут принципово двозначне поняття: «Бог був в началі» означає його буття до і зверх будь-якого творення. Начало же, як сила – це принцип буття. Начало – стабільність, фундамент і начало як спрямованість руху, як акт волі і разом фізичний акт» [7, с. 70], – зазначає С. Неретіна.

Розгляд світу в якості тексту, як створеного Словом означало, що кожна річ, окрім того, що вона є самою собою, матеріальним, предметним утворенням, виступає одночасно як знак, «знамення» певної глибинної мудрості. Завдяки такому «зануренню» в різні світи об'єкти пізнання в їх середньовічному розумінні виявлялися вузловими пунктами могутнього поля «божественного провидіння». Особливою мовою спілкування між повсякденною і трансцендентною реальністю, проекціями її вищих смислів. Дотичність, залученість до цих смислів відкриває людині в творчості ту мудрість, котра «розлита» в речах в результаті саморозкриття Бога і може бути оцінена як явлений Логос або Софія. Для суб'єкта пізнання це мудрість не людської свідомості, а людської залученості до буття, форми якого виявляються знаками Божого знання, виразом «осяяних смислів». Залучення до них не автоматичне, а вимагає від людини «творчої співучасті в спілкуванні з Логосом, духовного зростання і смислоконструювання» [5, с. 197], – вказує С. Б. Кримський.

В процесі розвитку соціокультурної реальності міркування стають наповненими смислами, причому смислами гетерогенним, і починають спиратися на зовсім нові мисленнєві підходи (запозичені із Святого Письма). А також на переосмислені амбівалентні античні філософські рефлексії. Окрім того, змінюється також методологічна і феноменологічна стратегія мислення. В якості прикладу першої можна привести установку на зв'язок віри і розуму, а другої – приведення мислячої особистості в містичний (езотеричний) стан. «Віра, – підкреслює С. Неретіна, – обов'язково передбачає розум», оскільки «потрібно мати розум, щоб відрізнити праве від лівого» [7, с. 26]. Віра, стверджує Климент Римський, «не тому називається вірою, що в ній немає розуму, а тому, що цей розум виявив свою силу у вірі» [7, с. 32]. Настанови біблійних пророків мають пряме відношення до філософії, оскільки саме філософія спрямована на «пізнання начала і кінця речей і всього, що повинен знати філософ». Однак при цьому поставлена умова: «якщо він тільки вірує їм». З цих міркувань слідує, що «теоретичний розум повинен виступати у взаємодії з практичним, з безпосереднім підтвердженням бачення істини людьми безумовної моральності» [7, с. 50].

З вищенаведених міркувань можна зробити висновок, що перших християнських мислителів цілком можна назвати містиками–езотеристами. Вони не стільки відкрили нову, християнську реальність, скільки творили її силою свого духу, концептуалізованого в мисленні. Вказані мислителі могли протиставити античності тільки своє слово і енергію, досвід віри, переконаність в правильності свого шляху. Друга необхідна умова виявлення дійсної реальності і входження в неї – психотехнічна і духовна робота, яка дозволяла змінювати свідомість і тілесність. Іншими словами, це «метаноія» – характерна «феноменологічна установка» [8, с. 134–135].

Але процес мислення передбачає і другий план – усвідомлення його обґрунтування. Тобто методологізація і концептуалізація мислення. В ранньому середньовіччі в зв'язку з цим можна вказати чотири основних моменти: зміна критеріїв істинності знання, становлення середньовічної філософії, обговорення нових категорій і начал, насамперед в розумінні Бога як субстанції і Слова (Логоса). Слово (Логос), зокрема, розглядалося не просто як «атом свідомості», знаряддя мислення або його безпосередня дійсність. В першу чергу слово співвідносилось не з психологічними станами, а з речами. Вважалося, що Слово (Логос) засвідчує буття і це свідчення виступає «буттєвим смислом, феноменом духу». Пізнання в цій ситуації постає «духовним залученням до символічних форм предметності людського світу (світу культури в сучасному смислі), а слово виступає фактором формування самого суб'єкта і одухотворення об'єкта» [5, с. 198].

В контексті середньовічної метафізики Слово як втілення вищих смислів трансцендентного світу в буттєвий феномен людського світу включає в себе ідею і призначення пізнання як пошук мудрості. Пізнання набуває характер повідомлення, комунікації, «звістки» від Бога. Причому Бог (Логос–Слово) перебуває не поза людиною, а всередині її душі (серця). Він заданий єдиним «словом серця», або єдиною для всіх людей «мовою розуму», яка уособлює і символіку речей, і всю багатоманітність «зовнішніх», людських мов. «Пізнання тут конститується в самій комунікації між логосом трансцендентного і життєвого світу і веде до підключення речей (об'єктів) і людей (суб'єктів) до єдиних, вищих смислів божественної правди або мудрості. Тому Христос питання про те, що є істина, транспортував у відповідь – хто є істина («Я є істина»)». Слово в такому контексті постає і як еманція абсолютного, і як творча актуалізація сущого, і смислотворення належного» [5, с. 199]. Подібні міркування, обговорення, осмислення породжували різні школи і напрямки, між якими закономірно виникала конкуренція. Вона була обумовлена висуненням нових критеріїв правильного мислення, а також дискусій, постановки проблем та їх вирішення.

До них в першу чергу починають відносити Святе Письмо, яке розглядається в якості доказу правильності (неправильності) шляху пізнання (Бога, душі, таїнств, одкровень, пророцтв тощо). Вивчення Святого Письма доповняли поведінку і життя людини духовною силою, яка дозволяла наповнювати свідомість і мислення людини вірою, здатністю до трансцендентності, виходу до розуміння вищих вимірів і смислів буття. Останні роблять людину внутрішньо незалежною від випадковостей емпіричного світу, тобто повсякденного

життя. Підкреслимо, що віру як особливий психологічний стан не можна зводити лише до її церковного різновиду. Не виключаючи конфесійну форму, під вірою потрібно було мати на увазі або звернення до «світової гармонії», або звернення до сучасного розуміння людини як «монадного виразу Універсуму» (С. Кримський). Іншими словами, поряд «з повагою до етичних цінностей, повинна бути орієнтація на ті вищі шаблі буття, на яких людина стає втіленням принципів космічного гатунку, закликів світового цілого. Це вже стосується тієї специфіки уособлення людяності персонажами життєвої драми, яка характеризується здатністю трансценденції» [4, с. 42].

В цьому контексті трансценденція співмірна з метафізикою, котра як особливий спосіб пізнання таїн буття є визначальною для середньовічного мислення. «Метафізика – дивовижне мистецтво, зазначає М. К. Мамардашвілі. Смысл слова «метафізика» в тому, що «мета» – це щось за фізику, за природне, або надприродне. Чому метафізикою я називаю мислення? По одній простій причині: коли я мислення відрізняю від ідеології, я мисленням називаю щось, чому неможливо дати позитивний предмет. Воно безпредметне, поскільки мисленням є що? Зосередження, концентрація умов того, що ти можеш перебувати в цьому стані. Що ти потім побачиш, це будуть ті або інші думки, а саме мислення є саме це. Отже, воно за-предметне, йому неможливо дати предмет... В мисленні немає ніякого конкретного змісту. Так само як немає такого змісту у совісті. Совість – це певний ясний для нас голос, але який наперед не має ніяких критеріїв, ніяких предметних ознак, по яким могли б визначати чисто дедуктивно, що є совісним вчинком, а що не являється таким. Совість зрозуміла, але безпредметна – в смислі позитивного визначення якого-небудь предмету» [6, с. 311–312].

Значення трансценденції як особливого духовного стану (і метафізики) в тому, що вона специфікує людину в якості зв'язку різних світів та можливих сфер буття. «Загадковість та суперечливість людини, – писав з цього приводу М. Бердяєв, – визначається не тільки тим, що вона є істотою, яка впала з неосяжної височини, істотою земною, котра зберегла в собі спогад про небо та відблиск небесного світла, але ще глибше тим, що вона споконвічно є дитя Боже та дитя ніщо, меонічної свободи. Коріння її в небі, в Богові та в нижній безодні» [2, с. 35]. Тобто скрізь, у всьому Універсумі.

В результаті стає зрозумілим – у людині поєднуються: розум, що сполучає її з трансценденцією Бога (Універсумом), здатність до мислення і трансперсональних переживань залученості до всього Космосу, та нижчі, природні інстинкти. Ось чому особистість характеризується як метафізичними параметрами «внутрішнього (духовного) світу», прагненням до абсолюту, так і свободою вибору емпіричного життя. Універсум (Бог) «віддзеркалюється» людиною через множинну іпостасей або персональних образів. Це значить, що у «вищих» зонах своєї екзистенції людина охоплює різноманіття можливих світів. Подорож (мандрівка) між ними і визначає життя особистості, яка завжди є «процесом реалізації власного проекту, намірів, мрій. Таке мандрує (подорожуюче) буття і окреслюється трансценденцією творчого процесу» [4, с. 43], – вказує С. Б. Кримський. В даному контексті для нас важливим є те, що людина у вимірах трансценденції завжди створює «нові небеса» і «нову землю», тобто новий світ, як

соціальний, так і особистісний, в якому вона звільняється від зовнішньої необхідності та прилучається до вічності, в прагненні і надії подолання кінечності буття.

В цьому і полягає найвищий момент трансценденції. Вона виступає найвизраźнішим аспектом якісної відмінності особистості від усього живого, яке надається саме релігією. Об'єктивізація людяності в людині в релігіях очевидна. Релігія робить «екстремальним» акт трансценденції. На відміну від мистецтва, яке культивує спонтанність творчого процесу, релігія намагається зробити трансценденцію систематичною і правильною, іншими словами, канонічною, формалізувати її. Обернення у віру як «процес подібного внутрішнього переживання трансценденції (дотику з невидимим, метафізичним світом), акт емоційного відчуття наявності Бога є таїна і джерело будь-якої релігії. Тим більше, що релігійні преференції практично співпадають з етичними – пошуки безумовно правильного і різного роду виправдань» [3, с. 53].

Вказані пошуки цілком можуть залишитися і соціокультурними (світськими), у випадку, якщо людина раціональна, критична і по натурі своїй вона не мала належного негативного досвіду. У таких людей моменти емоційного потрясіння, властиві всім в ситуаціях неочікуваної зустрічі з прекрасним, незрозумілим, потворним, величним, трагічним – чи то зоряне небо над головою, або ж безмежний внутрішній світ в середині нас, – не викликають уявлень про інший світ, не викликають бажання бігти куди-небудь, подалі від цієї спрощеної і безрадісної дійсності. В кожному разі людина, яка в цілому задоволена світом і собою, – в цих ситуаціях вона тимчасовий гість, котрий повертається в повсякденність. Інша справа релігійне враження, або потрясіння від релігійних таїнств. «Головна особливість акту релігійної трансценденції або досвіду відчуття наявності Бога – це враження проникаючої ззовні сили, реальна присутність Того, хто безмірно переважає все, що до цього знали і обов'язково доброго і благого» [3, с. 54–55], – підкреслює В. І. Крasiков.

Можна сказати, що осмислення буття як специфічно людського способу самореалізації, і самопізнання, в тому числі через релігійну трансценденцію – це та сфера граничного пізнання, сфера осягнення визначальних надчуттєвих принципів і витоків буття, котра, згідно з усталеною європейською традицією мислення і пізнання, і називається простором метафізичних пошуків. В цій традиції постійний метафізичний дискурс і реальний соціокультурний процес є дві глибинні, нерозривні, внутрішні грані єдиного антропо- та інтелектуально-духовного процесу, які й «визначали (якщо не в абсолютному, то в досить значному смислі) історичну долю європейської цивілізації» [1, с. 123], – підкреслює С. І. Андрос.

Виходячи з цього контексту, зазначимо, що вже в період раннього середньовіччя і відбулось формування трансцендентних начал філософії – ідеї Бога і Слова-Логоса, створення перших зокрема морального, доказів буття Бога. При цьому Богу приписуються наступні якості: єдність, благість, вічність, сакральність, трансцендентність. Вказані якості дозволили обґрунтувати Святе Письмо, виправдати і підкріпити досвід християнського життя, реалізувати особистісне розуміння Святого Письма, а також уникнути суперечностей в процесі прийняття дискусійних тверджень. Наприклад, якщо вважати, що Бог кимось народжений, одержав ім'я, не трансцендентний, не

благий, то ми змушені визнати: є хтось більш сильніший за Нього, що суперечить Писанню та християнській інтуїції. Тому подібні твердження «не відповідають християнським істинам» [7, с. 55–56]. Цей підхід стає одним з головних в конституюванні начал середньовічної метафізики, і відповідно, системи метафізичного мислення.

Хоча такого роду творчість усвідомлювалась як містичне пізнання, містичне осяяння, але по суті смисл його був протилежний – не пізнання Бога як об'єкта, котрий існує до всякого пізнання, а конструювання нового об'єкта пізнання – Бога. Причому в якості такої сили, котра забезпечувала становлення середньовічної культури, або культури духовної, інтелектуальної, мисленнєвої. Зокрема, принципово переосмислюються категорії античної філософії і культури: вони сакралізуються і добудовуються новими категоріями, такими як «ніщо», «субстанція», «трансценденція», «особистість» тощо. Зокрема, категорію «ніщо» довелося ввести, щоб пояснити творення світу з «нічого». Відомому філософу–апологету Тертуліану приписують введення в середньовічну філософію латинського терміну «persona» – особистість; під особистістю (персоною) він розуміє «об'єднану в одному образі подвійну незмішану природу – плоть і образу Христа» [7, с. 88–89]. Тим самим Тертуліан зафіксував в плоті людину як образ майбутнього спасіння.

Аналогічна ситуація і з терміном «субстанція», який був запозичений з юриспруденції. Поняття «субстанція» у Тертуліана протиставлена природі. Субстанція є належністю кожної речі, тоді як сутність однакова для виду або роду, до якого належить річ. Камінь і залізо – субстанції, але їх «матеріальність» відноситься до сутності, яка їх об'єднує, в той час як «субстанція кожної з них в окремішності їх розділяє» [7, с. 11–12]. Розходження, відмінність «сутності» і «субстанції» було обумовлено необхідністю осмислити факт творення речей Богом. Будучи сотвореною субстанцією, кожна річ розумілася як унікальна, як активний «суб'єкт» або «персона». В описах і характеристиках реальності категорія «субстанції» ставиться на перше місце, а всі інші категорії – як способи опису або модуси субстанції.

Таким чином, в епоху Середніх віків наявність християнського Бога допомагає осмислити і визначити реальність, а також культуру та соціальні інститути. Всі вони тепер носять знак Божественного, тобто мають щось спільне, загальне. Існування божественного і реального світів вимагає пошуку точок дотику між ними. Реалізація цього завдання належить мисленню, яке починає користуватися новими категоріями і поняттями. Пізнання в такій ситуації виступає духовним залученням до символічних форм предметності людського світу. Активізація метафізичних розмислів в контексті християнської мудрості відкриває нові перспективи для розуміння і пізнання світу.

Список використаних джерел

1. Анарос Є. І. Метафізична та постметафізична доба європейської гуманістики: зміна методологічних засад і світоглядних орієнтацій / Є. І. Андрос // Колізії метафізичного розмислу. – К.: ПАРАПАН, 2002. – С.123–152.
2. Бердяев Н. Самоопознание / Н. Бердяев // Самопознание (Опыт философской автобиографии). – М.: Книга, 1991. – 446 с.
3. Красиков В. И. Конструирование отологий. Эфемериды / В. И. Красиков. – М.: Водoley Publishers, 2007. – 304 с.
4. Кримський С. Б. Запити філософських смислів / С. Б. Кримський. – К.: ПАРАПАН, 2003. – 240 с.
5. Крымский С. Б. Философия как путь человечности и надежды / С. Б. Крымский. – К.: Куре, 2000. – 308 с.

6. Мамардашвили М. К. Философские чтения / М. К. Мамардашвили. – СПб.: Азбука–Классика, 2002. – 832 с.

7. Неретина С. Верующий разум. К истории средневековой философии / С. Неретина. – М.: ЛКИ, 1995. – 367 с.

8. Розин В. М. Мышление: сущность и развитие / В. М. Розин. – М.: ЛЕНАНД, 2015. – 368 с.

References

1. Anaros Ye. I. Metafizychna ta postmetafizychna doba yevropeys'koyi humanistyky: zmyna metodolohichnykh zasad i svitohlyadnykh oriyentatsiy / Ye. I. Andros // Koliziyi metafizychnoho rozmyslu. – K.: PARAPAN, 2002. – S.123–152.

2. Berdyayev N. Samoopoznaniye / N. Berdyayev // Samopoznaniye (Opyt filosofskoy avtobiografii). – M.: Kniga, 1991. – 446 s.

3. Krasikov V. I. Konstruirovaniye otologiy. Efemeridy / V. I. Krasikov. – M.: Vodoley Publishers, 2007. – 304 s.

4. Kryms'kyy S. B. Zapyty filosofsk'kykh smysliv / S. B. Kryms'kyy. – K.: PARAPAN, 2003. – 240 s.

5. Krymskiy S. B. Filosofiya kak put' chelovechnosti i nadezhdy / S. B. Krymskiy. – K.: Kurs, 2000. – 308 s.

6. Mamardashvili M. K. Filosofskiy chteniye / M. K. Mamardashvili. – SPb.: Azbuka–Klassika, 2002. – 832 s.

7. Neretina S. Veruyushchiy razum. K istorii srednevekovoy filosofii / S. Neretina. – M.: LKI, 1995. – 367 s.

8. Rozin V. M. Myshleniye: sushchnost' i razvitiye / V. M. Rozin. – M.: LENAND, 2015. – 368 s.

Ivanova N. V., PhD, Associate Professor, Head of Department «Preschool education» of Lutsk Pedagogical College, doctoral student of the department of philosophy and sociology, South Ukraine National Pedagogical University (Ukraine, Odessa), iva_chumbas@mail.ru

Intentions of creative thinking in the transformation of medieval metaphysics: socio-philosophical aspect

The problem of formation of the phenomenon of creative thinking in the social and cultural reality of the medieval era is investigated in the article. Features of Christian philosophy in the knowledge of reality, the role of spiritual world in the development of human existence are revealed. It is researched why the word of God the Creator in his address to person reveals the architecture of natural and social world, gives it meanings, which are based on the new intellectual approaches borrowed from the Scripture. Simultaneously, the awareness and the substantiation of new thinking, its metodologization and conceptualization is going on. In the context of medieval metaphysics the discussion around Divine wisdom gave rise to the controversy that led to the nomination of new criteria of logical and therefore correct thinking. The article singled out the phenomenon of transcendence, that in the context of medieval religious ethos becomes the most significant aspect of qualitative differences of personality of all life, which is given by religion. This approach is one of the main principles in the research of philosophical thinking in the new social and cultural reality.

Keywords: thinking, metaphysics, religion, art, logos, Christianity, transcendence, faith.

Иванова Н. В., кандидат философских наук, доцент, заведующая отделением «Дошкольное воспитание», Луцкий педагогический колледж, докторант кафедры философии и социологии, Южноукраинский национальный педагогический университет им. К. Д. Ушинского (Украина, Одесса), iva_chumbas@mail.ru

Інтенції творческого мышления в трансформации средневековой метафизики: социально-философский аспект

Исследуется проблема формирования феномена творческого мышления в социокультурной реальности средневековой эпохи. Раскрываются особенности христианской философии в познании реальности, показана роль духовно-идеального в освоении мира бытия человека. Исследуется, почему Слово Бога–Творца в его обращении к человеку раскрывает архитектуру природного и социального мира, наполняет его смыслами, которые базируются на новых интеллектуальных подходах, полученных со Святого Письма. Одновременно происходит осознание и обоснование нового мышления, его методологизация и концептуализация. В контексте средневековой метафизики обсуждение Божественной мудрости рождало противоречия, что обусловило выделение новых критериев логического, следовательно, правильного мышления. В статье выделяется феномен трансценденции, которая в контексте средневекового религиозного этоса выступает выразительным аспектом качественного отличия личности от всего живого, которое дается самой религией. Этот подход становится одним из главных в конституювании начал философского мышления в новой социально-культурной реальности.

Ключевые слова: мышление, метафизика, религия, творчество, логос, христианство, трансценденция, вера.

***